

O‘ZBEKISTON PROFESSIONAL TA’LIMIDA XALQARO TAJRIBALARNI QO‘LLASH IMKONIYATLARI

Farg‘ona shahar 3-son politexnikumi maxsus fan o‘qituvchisi

Madumarova Karomatxon Abdullayevna

Farg‘ona shahar 3-son politexnikumi ishlab chiqarish ta’lim ustasi

Kamoljonova Zulxumor Akramjon qizi

Annotatsiya. Ushbu maqolada O‘zbekiston professional ta’lim tizimida xalqaro tajribalarni qo‘llash imkoniyatlari tahlil qilinadi. Germaniya, Shveysariya, Janubiy Koreya, Finlyandiya va Singapur kabi mamlakatlarning ilg‘or ta’lim modellarining asosiy xususiyatlari o‘rganiladi va ularning O‘zbekiston sharoitida joriy etilishi bo‘yicha imkoniyatlar ko‘rib chiqiladi. Xususan, huquqiy baza, xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik, texnologik transformatsiya va ishlab chiqarish bilan integratsiyalashuv kabi jihatlar tahlil qilinadi. Shu bilan birga, professional ta’lim tizimida xalqaro yondashuvlarni joriy etishga to‘sqinlik qilayotgan muammolar — moddiy-texnik baza zaifligi, malakali pedagoglar tanqisligi, korxonalar bilan sust hamkorlik va mintaqaviy nomutanosiblik kabi omillar ham yoritilgan. Maqola yakunida ushbu muammolarni bartaraf etish bo‘yicha zarur tavsiyalar berilgan.

Kalit so‘zlar: Professional ta’lim, xalqaro tajriba, dual ta’lim, kasbiy malaka, innovatsion yondashuv, raqamli transformatsiya, mehnat bozori, GIZ, EU4Skills, SkillsFuture.

Kirish

Bugungi globallashuv davrida professional ta’limning sifatini oshirish, mehnat bozorining ehtiyojlariga javob beradigan raqobatbardosh kadrlar tayyorlash har bir davlat oldida turgan dolzarb vazifalardan biridir. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining tegishli farmon va qarorlariga asosan, professional ta’lim tizimini isloh qilish va uni xalqaro standartlarga moslashtirish yo‘lida izchil

ishlar olib borilmoqda. Shu nuqtai nazardan, xorijiy mamlakatlarning ilgʻor tajribalarini oʻrganish, ularni milliy tizimga moslashtirish orqali professional taʼlim sifatini oshirish alohida ahamiyat kasb etadi[1].

Xalqaro tajribalar tahlili.

Zamonaviy professional taʼlim tizimlarini shakllantirishda xalqaro tajribalarning oʻrni muhim ahamiyat kasb etadi. Bugungi kunda bir qator rivojlangan davlatlar professional taʼlimni iqtisodiy rivojlanishning asosiy omillaridan biri sifatida eʼtirof etib, uni strategik darajada rivojlantirib kelmoqda. Xususan, Germaniya, Shveysariya, Finlyandiya, Janubiy Koreya, Singapur va Yaponiyaning bu boradagi tajribalari eʼtiborga loyiqdir.

Germaniya tajribasi: Dual taʼlim modeli

Germaniya professional taʼlimda “dual model”ni qoʻllab kelayotgan dunyodagi eng ilgʻor davlatlardan biridir. Mazkur modelning asosiy xususiyati – oʻquvchilarning nazariy bilimlarni kasb-hunar maktablarida egallashi, amaliy koʻnikmalarni esa real ish joylarida – zavod, korxona, kompaniyalarda olishidir. Bitiruvchilar 2–3 yillik oʻqish davomida ishga tayyor holatga keladi va amaliyot paytida korxonalardan oylik maosh ham oladi.

Germaniyada kasbga yoʻnaltirilgan oʻrta taʼlim bosqichidan boshlab oʻquvchilar qaysi sohada oʻz faoliyatini davom ettirishni tanlaydi va shu asosda ularga maxsus kurslar taklif etiladi. Oʻquv dasturlari Ish beruvchilar uyushmalari, Savdo-sanoat palatalari va davlat muassasalari bilan hamkorlikda ishlab chiqiladi. Ushbu tizim oʻquvchilarning bozor iqtisodiyotiga tez moslashishini taʼminlab, ishsizlik darajasini pasaytirishda muhim rol oʻynaydi.

Shveysariya tajribasi: Kasbiy malaka va sektorlararo hamkorlik

Shveysariyada ham dual taʼlim tizimi mavjud boʻlib, bu mamlakatda professional taʼlimning sifati va samaradorligi yuqori baholanadi. Oʻquvchilar taʼlim olgach, nafaqat milliy balki xalqaro darajada tan olinadigan malaka

sertifikatiga ega bo'lishadi[2]. Bu esa ularning global mehnat bozorida ham raqobatbardosh bo'lishini ta'minlaydi.

Shveysariya modelining o'ziga xos jihatlaridan biri bu – sektorlararo uzviy hamkorlikdir. Davlat, xususiy sektor va kasaba uyushmalari o'rtasida o'quv dasturlarni shakllantirish, baholash mezonlarini aniqlash va bitiruvchilarning bandligini ta'minlash bo'yicha kuchli integratsiya mavjud. Bu tajriba O'zbekistonda davlat–xususiy sheriklik asosida professional ta'limni takomillashtirishda muhim o'rnak bo'la oladi.

Janubiy Koreya tajribasi: Innovatsion texnologiyalar va texnoparklar bilan integratsiya

Janubiy Koreyada professional ta'lim iqtisodiyotning yuqori texnologik rivojlanish sur'atlariga mos ravishda takomillashgan. Mamlakatda texnik kollejlari va kasb-hunar maktablari zamonaviy texnologiyalar bilan jihozlangan bo'lib, o'quvchilar IT, robototexnika, sanoat avtomatikasi kabi yo'nalishlarda malaka oshirish imkoniyatiga ega.

Alohida ta'kidlash lozimki, bu davlatda professional ta'lim muassasalari ko'plab texnoparklar, sanoat klasterlari va yirik kompaniyalar bilan uzviy bog'langan. Masalan, Samsung va LG kompaniyalari o'zlariga xos "korporativ kollejlari" tashkil etgan bo'lib, u yerda talabalarga maxsus texnologik dasturlar o'qitiladi va bitiruvdan so'ng darhol ish bilan ta'minlanadi. O'zbekiston uchun bu tajriba ayniqsa texnoparklar faoliyatini professional ta'lim bilan uyg'unlashtirishda foydalidir.

Finlyandiya tajribasi: Moslashuvchanlik va innovatsion yondashuvlar

Finlyandiya professional ta'limda moslashuvchan va individual yondashuv bilan ajralib turadi. Ta'lim tizimi o'quvchining o'ziga xos ehtiyoj va qobiliyatlariga mos tarzda shakllanadi[3]. O'quv dasturlari modullarga bo'lingan va ularni o'quvchi o'z tezligida tamomlashi mumkin. Bundan tashqari, kasbiy ta'limni

boshqa bosqichlar bilan integratsiya qilish imkoniyati ham mavjud – masalan, professional ta’limdan akademik oliy ta’limga o’tish yo’li ochiq qoladi.

Shuningdek, raqamli texnologiyalar, sun’iy intellekt va masofaviy o’qitish vositalari faol joriy etilgan. Bu esa pandemiya davrida Finlyandiya professional ta’limining barqarorligini ta’minladi. O’zbekiston uchun ushbu yondashuv pandemiyadan keyingi ta’lim strategiyalarini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega.

Singapur tajribasi: Bozoryo’naltirilgan modullar va sertifikatlashtirish

Singapur professional ta’limida iqtisodiyot sohalari bilan uyg’unlikda ishlab chiqilgan modul asosidagi dasturlar joriy etilgan. Har bir o’quv kursi yakunida sertifikat olish tizimi mavjud bo’lib[4], bu ish beruvchilar uchun bitiruvchilarning malaka darajasini aniqlashda muhim vosita bo’lib xizmat qiladi. Singapurda ta’lim – iqtisodiy strategiyaning bir qismi bo’lib, “SkillsFuture” deb nomlangan milliy dastur orqali har bir fuqaro o’zining kasbiy rivojlanishini doimiy ravishda davom ettira oladi.

O’zbekistonda xalqaro tajribalarni joriy etish imkoniyatlari

So’nggi yillarda O’zbekistonda professional ta’lim sohasini isloh qilishga qaratilgan keng ko’lamli chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Bu islohotlar xalqaro tajribalarni tizimli ravishda o’rganish va moslashtirish uchun zaruriy sharoitlar yaratmoqda. Xususan, quyidagi asosiy imkoniyatlarni qayd etish mumkin:

a) Huquqiy va institutsional baza yaratilgan

2020-yilda qabul qilingan “Professional ta’lim to’g’risida”gi Qonun, shuningdek, O’zbekiston Respublikasi Prezidentining qaror va farmonlari professional ta’lim sohasida xalqaro standartlarga mos tizim yaratishga asos bo’lmoqda. Kasbiy malakalar milliy ramkasi ishlab chiqilmoqda va u xalqaro EQF (European Qualification Framework) tizimiga moslashtirilmoqda. Bu esa xalqaro ta’lim muassasalari va ish beruvchilar bilan hamkorlikni yengillashtiradi[5].

b) Xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik rivojlanmoqda

O'zbekiston professional ta'limi sohasida qator nufuzli xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik qilmoqda. Jumladan:

- **Germaniyaning GIZ (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit)** tashkiloti bilan hamkorlikda Farg'ona, Toshkent va boshqa hududlarda dual ta'lim modeli pilot tarzda joriy etildi.
- **Yevropa Ittifoqi tomonidan moliyalashtirilayotgan "EU4Skills" dasturi** asosida o'quv-uslubiy materiallar yangilanmoqda, o'qituvchilar malakasi oshirilmoqda va texnikumlar moddiy jihatdan qo'llab-quvvatlanmoqda.
- **KOICA (Janubiy Koreya), UNESCO-UNEVOC, British Council, UNDP** kabi tashkilotlar tomonidan professional ta'limda pedagogik yondashuvlar va texnologiyalarni takomillashtirishga qaratilgan loyihalar amalga oshirilmoqda.

c) Korxona va ishlab chiqarish bilan integratsiyalashuv kuchaymoqda

Oxirgi yillarda professional ta'lim muassasalari bilan korxonalar o'rtasida to'g'ridan-to'g'ri hamkorlik yo'lga qo'yilgan. "O'quv ishlab chiqarish klasterlari" asosida faoliyat yuritayotgan texnikum va kollejlarda bitiruvchilarining ishga joylashish imkoniyatini oshirmoqda. Misol uchun, Andijon, Sirdaryo va Namangan viloyatlarida bu model muvaffaqiyatli sinovdan o'tmoqda.

d) Raqamli transformatsiya imkoniyatlari

Davlat xizmatlari va ta'lim tizimining raqamlashtirilishi professional ta'limda ham sezilarli o'zgarishlar olib keldi. Masalan, "**my.gov.uz**", "**edu.uz**" va "**skills.gov.uz**" kabi platformalar orqali o'quvchilarni onlayn ro'yxatdan o'tkazish, masofaviy o'qitish, malaka imtihonlarini baholash imkoniyatlari yaratilmoqda. Bu esa Finlyandiya yoki Singapur tajribalarini joriy qilish uchun texnologik zamin yaratadi.

Amalga oshirishda mavjud muammolar

Xalqaro tajribalarni O'zbekiston professional ta'lim tizimiga to'liq joriy etishda muayyan to'siqlar mavjud bo'lib, ularni aniqlash va bartaraf etish ta'lim siyosatining asosiy vazifalaridan biri bo'lishi lozim.

a) Moddiy-texnik baza va infratuzilmaning zaifligi

Ayrim hududlardagi texnikum va kollejlarning jihozlanishi zamonaviy talablarga javob bermaydi. Amaliy mashg'ulotlar uchun zamonaviy laboratoriyalar, simulyatorlar va ishlab chiqarishga yaqin muhitlar yetishmaydi. Bu esa dual ta'lim modeli va innovatsion metodikalarni to'liq joriy etishga to'sqinlik qiladi.

b) Malakali o'qituvchilar va ustozlar tanqisligi

Ko'plab o'quv muassasalarda ishlab chiqarishdan uzoqlashgan, eskirgan metodikaga ega pedagoglar faoliyat yuritmoqda. O'qituvchilarning doimiy malaka oshirish tizimi mavjud bo'lsa-da, u har doim ham amaliy jihatdan kuchli natija bermaydi. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, ustozlar muntazam ravishda amaliyotda ishtirok etishi, korxonalarda malaka oshirishi zarur.

c) Korxonalar bilan hamkorlikning sustligi

Hozircha korxonalar professional ta'lim muassasalari bilan to'liq integratsiyalashmagan. Sababi – bu tizimda qatnashish korxonalar uchun rag'batlantirilmagan, shuningdek, huquqiy-moliyaviy mexanizmlar aniq belgilab berilmagan. Natijada, o'quvchilar uchun amaliyot o'tash imkoniyati chegaralangan.

Xulosa

Xalqaro tajribalarni o'rganish va ularni O'zbekiston professional ta'lim tizimiga moslashtirish – zamonaviy kadrlar tayyorlashning strategik yo'nalishidir. Germaniya, Shveysariya, Janubiy Koreya, Finlyandiya va Singapur tajribalari o'zining tizimlilik, amaliyotga yo'naltirilganlik va bozor talablari bilan uyg'unlik xususiyatlari bilan ajralib turadi. O'zbekistonda ushbu yondashuvlarni joriy etish

uchun huquqiy asos, xalqaro hamkorlik, raqamli infratuzilma va ishlab chiqarish sektori bilan aloqalar tobora kuchaymoqda. Biroq tizimda hali ham moddiy-texnik baza, pedagoglar malakasi, korxona-hamkorlik mexanizmlari va hududlararo tengsizlik kabi muammolar mavjud. Ularni bartaraf etish orqali professional ta'limni xalqaro standartlarga yaqinlashtirish va raqobatbardosh kadrlar tayyorlash imkoniyati kengayadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Professional ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori, 2020 yil.
2. UNESCO-UNEVOC. (2021). *TVET in the Global Context*.
3. GIZ Uzbekistan. (2022). *Dual Education in Uzbekistan: Current Practices and Perspectives*.
4. OECD. (2020). *Vocational Education and Training in Germany: Learning from International Models*.
5. European Commission. (2023). *EU4Skills Program in Central Asia*.